

Warszawa, 29 października 2019 r.

DWST-WPZN.6001.655.2019.EW

Pan
Michał Olszewski
Zastępca Prezydenta
Miasta Stołecznego Warszawy

Szanowny Panie Prezydencie,

odpowiadając na Pana pismo Nr BE-WKO.2000.50.2019.PDA, dotyczące rozliczania czasu pracy oraz wynagrodzenia nauczycieli uczestniczących w kilkudniowych imprezach wyjazdowych z uczniami, Ministerstwo Edukacji Narodowej uprzejmie przeprasza za zwłokę w pisemnym ustosunkowaniu się do podnoszonej przez Pana kwestii wynikającej z ilości spraw wpływających do resortu edukacji.

Jednocześnie uprzejmie wyjaśniamy, że w przypadku organizowania przez szkoły wycieczek dla uczniów zastosowanie mają przepisy:

- 1) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej dnia 25 maja 2018 r. *w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki*¹,
- 2) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. *w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach*² - Rozdział 3 Wychowanie fizyczne, sport i turystyka.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia *w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki* publiczne przedszkola, szkoły i placówki mogą organizować dla uczniów krajoznawstwo i turystykę, w trakcie roku szkolnego, w szczególności w ramach odpowiednio zajęć dydaktyczno-wychowawczych lub opiekuńczych, z wyjątkiem okresu ferii letnich i zimowych oraz wiosennej i zimowej przerwy świątecznej (wówczas organizowany jest wypoczynek dzieci i młodzieży na podstawie odrębnych przepisów).

¹ Dz. U. poz. 1055

² Dz.U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69, z późn. zm.

Krajoznawstwo i turystyka mogą być organizowane w formie:

- 1) wycieczek przedmiotowych – inicjowanych i realizowanych przez nauczycieli w celu uzupełnienia programu wychowania przedszkolnego albo programu nauczania w ramach jednego lub kilku przedmiotów,
- 2) wycieczek krajoznawczo-turystycznych o charakterze interdyscyplinarnym, w których udział nie wymaga od uczniów przygotowania kondycyjnego i umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem, organizowanych w celu nabywania wiedzy o otaczającym środowisku i umiejętności zastosowania tej wiedzy w praktyce,
- 3) specjalistycznych wycieczek krajoznawczo-turystycznych, w których udział wymaga od uczniów przygotowania kondycyjnego, sprawnościowego i umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem, a program wycieczki przewiduje intensywną aktywność turystyczną, fizyczną lub długodystansowość na szlakach turystycznych.

Natomiast przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej³ przewidują, iż lekcje w miarę możliwości powinny być uzupełniane innymi formami zajęć, realizowanymi we wszystkich latach nauki. Do takich form należą: lekcje w galeriach, muzeach, pracowniach twórców, wycieczki, w tym zajęcia plenerowe, itp.

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki, zgodę na zorganizowanie wycieczek wyraża dyrektor szkoły, zatwierdzając kartę wycieczki, (a w przypadku wycieczki organizowanej za granicą, dyrektor szkoły jest obowiązany poinformować organ prowadzący i organ sprawujący nadzór pedagogiczny).

Decyzję o formie realizowanych zajęć (czy jest to wycieczka przedmiotowa, ile dni trwa, czy jest to wyjście do teatru, itp.) lub wyborze innej formy realizacji programu nauczania (jej tematyki, celów, efektów i miejsca) zawsze podejmuje dyrektor szkoły, który odpowiada za organizację i funkcjonowanie szkoły, oraz rodzice dzieci, którzy wnoszą opłatę np. za udział dziecka w wycieczce szkolnej.

Reasumując, wycieczki szkolne są integralnym elementem systemu kształcenia i wychowania. Ustawodawca w ustawie z dnia 26 stycznia 1982 r. – *Karta Nauczyciela*⁴

³ Dz. U. poz. 356, z późn. zm.

⁴ Dz. U. z 2018 r. poz. 967, z późn. zm.

nie powołuje jednak odrębnych zasad dotyczących wykonywania obowiązków pracowniczych w czasie wycieczek.

W myśl art. 42 ust. 1 i 2 ustawy – *Karta Nauczyciela* czas pracy nauczyciela zatrudnionego w pełnym wymiarze zajęć nie może przekraczać 40 godzin na tydzień. W ramach tego czasu pracy oraz ustalonego wynagrodzenia nauczyciel obowiązany jest realizować:

- 1) zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, prowadzone bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz, w wymiarze określonym w ust. 3 lub ustalonym na podstawie ust. 4a albo ust. 7 (tzw. pensum);
- 2) inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły, w tym zajęcia opiekuńcze i wychowawcze uwzględniające potrzeby i zainteresowania uczniów;
- 3) zajęcia i czynności związane z przygotowaniem się do zajęć, samokształceniem i doskonaleniem zawodowym.

Czas pracy nauczyciela zdeterminowany jest wykonywanymi przez niego zadaniami, przy czym wyłącznie zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, prowadzone bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz, są realizowane w wymiarze określonym przepisami prawa oraz ewidencjonowane. Praca nauczycieli poza ww. godzinami zajęć jest określona zadaniowo, a jej wymiar wynika z bieżących potrzeb szkoły. Do zadań tych należą w szczególności inne zajęcia i czynności wynikające z zadań statutowych szkoły. Należy ponadto podkreślić, iż to dyrektor szkoły, w granicach obowiązującego prawa, decyduje o przydzielonych nauczycielowi zadaniach oraz ich wymiarze, przy czym łączny wymiar czasu pracy nauczyciela nie może przekroczyć 40 godzin tygodniowo.

Niewątpliwie realizowanie przez nauczycieli wycieczek szkolnych mieści się w zakresie ich obowiązków. Wycieczki stanowią bowiem w szczególności uzupełnienie programu wychowania przedszkolnego albo programu nauczania. Większość krótkich wycieczek, wyjść do muzeum, kina, teatru itp., nauczyciele realizują w ramach tygodniowego obowiązkowego wymiaru zajęć (pensum). W przypadku, gdy wycieczka przekracza obowiązujący nauczyciela wymiar zajęć (pensum), opieka nad uczniami w trakcie wycieczki może być sprawowana w ramach innych zajęć i czynności wynikających z zadań statutowych szkoły, w tym zajęć opiekuńczych i wychowawczych uwzględniających potrzeby i zainteresowania uczniów, o których mowa w art. 42 ust. 2 pkt 2 ustawy – *Karta Nauczyciela*. Szczegółowa organizacja tych zajęć jest zdeterminowana postanowieniami statutu szkoły. Należy wskazać, iż statut szkoły jest jej kluczowym dokumentem w kwestii organizacji i sposobu wypełniania zadań szkoły, w tym podstawą egzekwowania obowiązków pracowniczych przez pracodawcę. O ile więc zajęcia i czynności realizowane w trakcie wyjazdów z uczniami wynikają z zadań statutowych szkoły, w tym potrzeb i zainteresowań uczniów, są one obowiązkiem nauczyciela.

Powyższy sposób określenia systemu pracy nauczycieli decyduje o tym, iż wymiar czasu pracy oraz realizowane zadania w poszczególnych dniach mogą być różne, a wymagana norma powinna być osiągnięta przez zrównoważenie tych wielkości w okresie rozliczeniowym, to jest w ciągu tygodnia. Wykonywanie wszystkich zadań, w tym realizacja wycieczki szkolnej, nie może jednakże zająć nauczycielowi więcej niż 40 godzin tygodniowo. Ograniczając wymiar czasu pracy nauczyciela do 40 godzin tygodniowo przepisy ustawy - *Karta Nauczyciela* nie upoważniają równocześnie dyrektora szkoły do powołania dodatkowych obciążeń dla nauczyciela w zakresie czasu pracy powyżej wskazanego. Czas pracy nauczyciela w okresie tygodniowym podlega również innym ograniczeniom. Ustawodawca w art. 42c ust. 1 *Karty Nauczyciela* nakłada bowiem obowiązek pracy w ciągu 5 dni tygodnia, nie przewidując w tym względzie okresu rozliczeniowego. Odnosząc powyższe do organizacji wycieczek szkolnych należy podkreślić, iż brak jest podstaw oraz uzasadnienia dla rozszerzenia okresu świadczenia przez nauczyciela pracy powyżej 5 dni w tygodniu. Jednocześnie uprzejmie wyjaśniamy, iż w przypadku dłuższych niż jednodniowe wyjazdów z uczniami problem z zapewnieniem przestrzegania norm czasu pracy nauczycieli może zostać rozwiązany poprzez odpowiednie zwiększenie stanu osobowego wycieczki. Zgodnie z § 9 ust. 2 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki w zależności od celu i programu wycieczki opiekunem wycieczki może być także osoba niebędąca pracownikiem pedagogicznym szkoły, wyznaczona przez dyrektora szkoły.

Odnosząc się do kwestii wynagrodzenia za okres wycieczki szkolnej uprzejmie wyjaśniamy, że zgodnie z przepisami ustawy – *Karta Nauczyciela* nauczyciele otrzymują wynagrodzenie za pracę z tytułu realizowania wszystkich zajęć i czynności realizowanych w ramach czasu pracy nieprzekraczającego 40 godzin tygodniowo, a nie wyłącznie za realizację zajęć w ramach tzw. pensum. Brak jest zatem podstaw do wypłaty dodatkowego wynagrodzenia za realizację innych zajęć i czynności wynikających z zadań statutowych szkoły, w tym wycieczek. Nauczyciel uczestniczący w wycieczce otrzymuje wynagrodzenie zasadnicze w takiej samej wysokości, jak gdyby prowadził zajęcia w danym dniu na terenie szkoły. Ponadto nauczyciel zachowuje prawo do wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe, które zostały mu przydzielone w arkuszu organizacyjnym szkoły, gdy niezrealizowanie tych godzin nastąpi na skutek nieodbycia się zajęć lekcyjnych w związku z wycieczką szkolną. Brak możliwości realizacji przydzielonych nauczycielowi godzin ponadwymiarowych wynika bowiem z przyczyny leżącej po stronie szkoły, zatem w świetle art. 81 § 1 *Kodeksu pracy* nauczyciel zachowuje prawo do wynagrodzenia za te godziny.

Niezależnie od powyższego, dyrektor szkoły posiada instrument płacowy pozwalający docenić finansowo szczególne zaangażowanie nauczyciela w pracę. Takim elementem systemu wynagradzania jest dodatek motywacyjny, który przyznawany jest

w zależności od oceny zaangażowania nauczyciela w realizację obowiązków służbowych, w czym mieści się m.in. zróżnicowanie przez nauczyciela form oddziaływania dydaktycznego i wychowawczego poprzez np. realizację wycieczek. Zgodnie z § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy⁵ jednym z ogólnych warunków przyznawania nauczycielom dodatku motywacyjnego jest zaangażowanie w realizację czynności i zajęć, o których mowa w art. 42 ust. 2 pkt 2 *Karty Nauczyciela*, tj. innych zajęć i czynności wynikających z zadań statutowych szkoły, w tym zajęć opiekuńczych i wychowawczych uwzględniających potrzeby i zainteresowania uczniów. Zgodnie z art. 30 ust. 6 ustawy – *Karta Nauczyciela* szczegółowe warunki przyznawania dodatku motywacyjnego określa organ prowadzący szkołę będący jednostką samorządu terytorialnego, w drodze regulaminu wynagradzania.

Jednocześnie uprzejmie wyjaśniamy, że regulacja ustawy - *Karta Nauczyciela* nie ma charakteru wyczerpującego, a w sprawach nieuregulowanych w nauczycielskiej pragmatyce pracowniczej, na podstawie art. 91c ust. 1 *Karty Nauczyciela* stosuje się odpowiednio przepisy ustawy – *Kodeks pracy*.

Zgodnie z art. 77⁵ *Kodeksu pracy* pracownikowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadanie służbowe poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy, lub poza stałym miejscem pracy przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową. Przepisy nie określają przy tym w jakiej formie ma być wydane polecenie wyjazdu służbowego. Forma pisemna polecenia, w praktyce przybiera formę polecenia wyjazdu służbowego lub druku delegacji, dokumentuje fakt i treść tego polecenia, nie jest natomiast obligatoryjna w świetle przepisów prawa pracy. Ewentualny obowiązek wystawienia takiego dokumentu może wynikać z wewnętrznych regulacji lub przyjętej praktyki zakładowej albo decyzji dyrektora. Skoro przepisy prawa nie obligują pracodawcy do wydawania polecenia podróży służbowej w formie pisemnej, należy przyjąć, że polecenie to może być wydane nawet w formie ustnej.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 77⁵ *Kodeksu pracy*, w związku z art. 91c ust. 1 *Karty Nauczyciela*, nauczycielowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadanie służbowe poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy, lub poza stałym miejscem pracy przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową.

Podróżą służbową jest wykonywanie na polecenie pracodawcy zadania służbowego poza miejscem pracy rozumianym jako miejscowość będąca siedzibą pracodawcy,

⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 416, z późn. zm.

jeżeli tam pracownik ma swoje stanowisko pracy, albo inne miejsce, w którym pracownik jest obowiązany wykonywać obowiązki pracownicze w pozostałych przypadkach, podobnie: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2008 r. (wyrok SN z dnia 16 grudnia 2008 r. I PK 96/08, Lex nr 529754). Z kolei nie jest podróżą służbową stałe wykonywanie zadań w różnych miejscowościach i terminach, których wyboru dokonuje każdorazowo sam pracownik w ramach uzgodnionego rodzaju pracy, podobnie wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2001 r. (wyrok SN z dnia 11 kwietnia 2001 r. I PKN 350/00, OSNP 2003, nr 2, poz. 36).

W świetle przepisów § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie *należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej*⁶, dieta w czasie podróży krajowej jest przeznaczona na pokrycie zwiększonych kosztów wyżywienia i wynosi 30 zł za dobę podróży.

Należność z tytułu diet oblicza się za czas od rozpoczęcia podróży krajowej (wyjazdu) do powrotu (przyjazdu) po wykonaniu zadania służbowego w następujący sposób:

- 1) jeżeli podróż trwa nie dłużej niż dobę i wynosi:
 - a) mniej niż 8 godzin - dieta nie przysługuje,
 - b) od 8 do 12 godzin - przysługuje 50% diety,
 - c) ponad 12 godzin - przysługuje dieta w pełnej wysokości;
- 2) jeżeli podróż trwa dłużej niż dobę, za każdą dobę przysługuje dieta w pełnej wysokości, a za niepełną, ale rozpoczętą dobę:
 - a) do 8 godzin - przysługuje 50% diety,
 - b) ponad 8 godzin - przysługuje dieta w pełnej wysokości.

Dieta nie przysługuje jeżeli pracownikowi zapewniono bezpłatne całodzienne wyżywienie. Kwotę diety zmniejsza się o koszt zapewnionego bezpłatnego wyżywienia, przyjmując, że każdy posiłek stanowi odpowiednio: śniadanie - 25% diety; obiad - 50% diety; kolacja - 25% diety. W przypadku korzystania przez pracownika z usługi hotelarskiej, w ramach której zapewniono wyżywienie, dieta ulega zmniejszeniu według ww. zasad.

Konkludując, na podstawie art. 77⁵ Kodeksu pracy, w związku z art. 91c ust. 1 *Karty Nauczyciela*, nauczyciel jest uprawniony do otrzymania diety wypłacanej w wysokości i na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie *należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej*. Wyjazd nauczyciela wiąże się bowiem z obowiązkiem wykonywania zadań zawodowych i nie ma charakteru prywatnego.

Prawo nauczyciela do diety jest więc uzależnione od czasu trwania wycieczki oraz tego, czy ma on zapewnione bezpłatne wyżywienie i w jakim zakresie.

⁶ Dz. U. z 2013 r. poz. 167

Jednocześnie uprzejmie informujemy, że Minister Edukacji Narodowej podjął decyzję o wznowieniu prac Zespołu do spraw statusu zawodowego pracowników oświaty, w skład którego wchodzi przedstawiciele strony rządowej, związków zawodowych zrzeszających nauczycieli oraz organizacji jednostek samorządu terytorialnego. W ramach prac Zespołu analizowane będą m. in. przepisy dotyczące czasu pracy oraz systemu wynagradzania nauczycieli, pod kątem ich ewentualnej zmiany.

Należy zaznaczyć, że powyższe stanowisko Ministerstwa Edukacji Narodowej ma jedynie charakter opinii i nie stanowi obowiązującej wykładni prawa.

Z poważaniem

Jerzy Jakubczuk
Dyrektor
Departament Współpracy z Samorządem
Terytorialnym
/ – podpisany cyfrowo/

Potwierdzam zgodność kopii wydruku z dokumentem elektronicznym:

Identyfikator dokumentu	1005001.3101096.2566829
Nazwa dokumentu	odpowiedź na pismo.docx
Tytuł dokumentu	odpowiedź na pismo
Sygnatura dokumentu	DWST-WPZN.6001.655.2019
Data dokumentu	2019-10-29
Skrót dokumentu	F9E71FCE45CA0E5E5507BBC9E5C1FC1E40247714
Wersja dokumentu	1.3
Data podpisu	2019-10-29 16:57:31
Podpisane przez	Jerzy Jakubczuk Dyrektor

EZD 3.90.65.65.13854

Data wydruku: 2019-11-27

Autor wydruku: Wysokińska Elżbieta (Radca Ministra)